

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVIII—XIX

BELGRADE
1987—1988

BALCANICA XVIII—XIX, Београд 1987—1988, 9—453.

ЗБОРНИК ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ МАТИЦЕ СРПСКЕ, 20—21
Нови Сад 1984—1985

Двадесета књига Зборника, посвећена професору Војиславу Кораћу те, за ту посебну прилику, опремљена потпуном библиографијом његових досада објављених радова, садржи доста занимљивих прилога. Балканологе би, међутим, могле привући, пре свега, расправе из области иконографије. Леонтије Павловић, на пример, говори о сликању слова на одећи пророка у раду под насловом *Contribution à l'étude de l'épigraphie iconographique — origine et signification primitive des sigles inscrites sur les vêtements des prophètes dans la peinture byzantine et leur transformation ultérieure*. Реч је о куфским словима чију поновну појаву прати од краја XIII века, од времена Андроника II и Милутина, па кроз турски период до почетка XVIII века. Аутор је, при том, обрадио 69 примера у 28 споменика. Библијски старозаветни записи сведоче о томе да су иста таква слова, почетна слова имена старешина дванаест јеврејских племена, била везана на одећи старих Јевреја. С обновом Византијског царства, она се поново појављују на плаштацима пророка, симболично исказујући уједињење духовне и световне власти у рукама василевса. У византијско и поствизантијско доба, овај вид иконографске епиграфике представља заједничку баштину грчке, српске, македонске и румунске културе, мада временом првобитна срџа и порука бивају заборављене те се смисао слова губи у арабесци орнамента. Рад Симе Ђирковића *Владарски двори око језера на Косову* представља, у неку руку, позив археолозима, историчарима уметности и стручњацима из сродних области. Полазећи од покушаја Стојана Новаковића да идентификује „старе српске престонице“, Ђирковић се враћа теми о дворовима српских владара вадржавајући се на подацима које нуде старе карте из XV и XVI века: реч је о језеру

с именом једног од немањихких дворова — о Сврчинском језеру. Аутор узима у обзир и друга сведочанства, као што су стари дефтери или белешке путника који су оставили исцрпне описе тог дела Косова, а на основу чега се може говорити о читавом комплексу дворова (Сврчин, Пауни, Неродимља, Штимља), подигнутих на међусобном растојању од сата хода. Аутор сматра да би загонетку тог резиденцијалног комплекса, његов изненадни крај, намену и локацију његових посебних делова требало постепено разрешавати. О нестанку једног споменика говори, посредно, и рад Марка Миљановића *Црква св. Спиридона у Петрињи*. Аутор даје податке о сеоби Срба у Банију од краја XVI века и историјат саме Петриње. Говори о култу светог Спиридона, једног од најпоштованијих грчких светитеља, пренетом у те крајеве из Трста, те на основу постојеће документације и малобројних сачуваних предмета црквеног инвентара покушава да реконструира споменик срушен 1941, по налогу Усташког стана у Петрињи. Ф. П. Шевченко пише о *Свази Украјини с балканским странама в области изобразитељног искуства в XVIII в.*, о везама које су темељно проучавали и написали научници (А. Медаковић, А. Давидов, Р. Михаиловић итд.). Управо је Украјина, посредно додуше, отворила нашој уметности продуженог средњег века нове видике и омогућила постепено укључивање у западноевропске токове.

Двадесет прва књига Зборника, такође, садржи неке занимљиве прилоге из области иконографије. Мирјана Татић-Бурић пише о *Богородици Владимирској* која, по много чему, чини посебно поглавље у византијском и руском иконопису. Дајући исцрпну библиографију ранијих радова о овом проблему, она рас-

правља о смислу епитета „Елеуса“, који указује на симболику и значење инкарнације. Балском темом се бави и Гордана Бабић у раду *Епитети Богородице коју дете грли*. Основна побуда да прибе оваквој теми били су, по мишљењу аутора, елементарни недостаци у области стручне терминологије и иконографске класификације иконописних дела, што се огледа у томе што су поетски епитети везани за Богородицу неосновано постали синоними за одребене њене иконографске типове. Изабравши тип Богородице коју дете грли, Г. Бабић, наводећи богату литературу, прати дела настала у периоду од VII века до 1453. године — у Кападокији, Грузији, Грчкој, Бугарској, Дечанима, Охриду, на Синају... Уочавајући да је почев од XIII века све јачи утицај литургијске поезије и самих донатора, она отвара могућности за извесно „социолошко“ тумачење историјскоуметничких феномена. У тексту *О традицији у светогорској архитектури*, Војислав Кораћ саопштава да су истраживачи у привидно непроменљивом византијском сликарству утврдили основне линије развитка, стилске целине и токо-

ве у њиховим оквирима. Међутим, историографија архитектуре је, у том погледу, много спромашнија, већ самим тим што је тешко реконструисати првобитна здања и што је градитељство у неким раздобљима замирало. Говорећи о традицији као непрекидно присутном својству византијске архитектуре, аутор наглашава њену особену улогу на Светој Гори: традиција, очигледна у готово непромењеном трајању истог градитељског решења католикона, на пример, одражава и једно од основних начела монаштва — сачувати давно устројен начин живота и поредак. У раду *„Српска варош“ на гравурама Острогона*, Динко Давидов предочава историјат *Ratzenschattia* у оквиру старог угарског града на горњем Дунаву, његову обнову и развој под турском влашћу, документујући његово постојање и изгледа сачуваним гравурама. Балканолози широк интересовања, хронолошки и географски, наћи ће у ове две књиге Зборника још низ прилога чији подаци могу допринети лакшем и потпунијем обрађивању многих тема.

Марина Адамовић

АЛБАНОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

(*Recherches albanologiques*, 1—1984, Prishtina, Institut albanologique de Prishtina, 1985, 272 p.)

Албанолошки институт у Приштини, издао је зборник радова *Recherches albanologiques*, 1—1984, на француском језику (изузев прилога Р. Катичића, који је на немачком) и тиме учинио приступачнијим резултате на пољу албанологије, који се постижу у овом институту. На уводном месту је рад Идриза Ајетија (*Developpement parallèles phonétiques et influences reciproques des dialectes albanais et serbes de la Kosova*) о развоју и уза-

јамном утицају албанских и српских дијалеката Косова у погледу фонетике. Заједнички утицај аутор види у лексичком и прозодичком смислу. У овом раду аутор се бави проблемом свођења гутуралних палатала на један пар (ћ и в). Објашњава да је у албанским говорима до тога дошло, не утицајем турског, него сопственим развојем. У српским говорима Косова, није у питању само турски утицај, иако се не указује да се у говорима срп-